

LYHTY

Luovan työn tekijät ja yrittäjät

OPETUS- JA KULTTUURIMINISTERIÖLLE

Asia: Lausunto koskien ehdotusta EUROOPAN PARLAMENTIN JA NEUVOSTON DIREKTIIVIKSI orpoteosten tietyistä sallituista käyttötarkoituksista KOM(2011) 289 lopullinen, ministeriön lausuntopyyntö OKM2011-00214

Luovan työn tekijät ja yrittäjät (Lyhty) on laaja-alaisin kotimaisia taiteilijoita, tekijöitä ja sisällöntuotantoalaa edustava yhteenliittymä. Siinä on mukana 14 järjestöä: AV-tuottajien tekijänoikeusyhdistys Tuotos ry, Forum Artis – valtakunnallisten taiteilijajärjestöjen yhteistyöjärjestö, Esittävien taiteilijoiden ja äänitteiden tuottajien tekijänoikeusyhdistys Gramex ry, Kopiosto ry, Suomen elokuvatuottajien keskusliitto SEK ry, Kirjallisuuden tekijänoikeusjärjestö Sanasto ry, Suomen elokuvatoimistojen liitto SEL ry, Suomen Musiikkikustantajat ry, Suomen Muusikkojen Liitto ry, Suomen peliohjelmisto ja multimediatallenneyhdistys FIGMA ry, Musiikkituottajat – IFPI Finland ry, Säveltäjien Tekijänoikeustoimisto Teosto ry, Tekijänoikeuden tiedotus- ja valvontakeskus ry sekä Visuaalisen alan taiteilijoiden tekijänoikeusyhdistys Kuvasto ry.

Kiitämme mahdollisuudesta antaa lausunto direktiiviehdotuksesta ja lausumme seuraavaa.

Direktiiviehdotuksen päätarkoituksena on luoda oikeudellinen kehys tiettyjen laitosten ylläpitämissä digitaalisissa verkkokokoelmissa olevien orpoteosten laillisen ja rajat ylittävän saatavuuden turvaamiseksi, kun tällaisten orpoteosten käyttö liittyy näille laitoksille annetun yleisen edun mukaisen tehtävän hoitamiseen. Tätä tarkoitusta varten otettaisiin ehdotuksen mukaan käyttöön orpoteoksen aseman vastavuoroisen tunnustamisen järjestelmä, joka edellyttäisi riittävää oikeuksien selvitystä siinä jäsenmaassa, jossa teos on ensimmäisen kerran julkaistu.

Direktiivi ei edellytä sitä, että teos on sanamukaisesti ”orpo” eli sen tekijä on tuntematon. Sekin riittää, että tunnettua tekijää on riittävän vaikea tavoittaa.

Jos tekijä olisi tuntematon tai tavoittamattomissa, teos luokiteltaisiin orvoksi ja sitä saisi käyttää lupaa kysymättä. Tämä toisi syvällekäyvän muutoksen tekijänoikeussuojaan. Suojattua teosta ei saa käyttää ilman oikeudenhaltijan lupaa ja nykyisin teos saa suojaa syntyhetkestään alkaen, edellyttämättä tekijältä toimenpiteitä.

Tämä muuttuisi siten, että tekijän pitäisi oikeutensa suojaamiseksi varmistaa kaksi asiaa: 1) tekijätiedot on merkitty teokseen, julkaistu sen yhteydessä tai muuten kohtuullisella työllä saatavissa selville ja että 2) joku tavoitettavissa oleva taho pystyy hänen puolestaan antamaan/eväämään käyttö lupia. - Teostahan saisi käyttää ilman lupaa, ellei tekijätietoja saa selville tai tekijää ei tavoiteta diligent search-kriteerin täyttävällä selvityksellä.

Edelläkuvattu direktiiviehdotus sisältää monia ongelmallisia sekä epäselviä kohtia erityisesti Suomen tekijänoikeuslainsäädännön kannalta.

1. Oikeudenrajoituksen yhteensopivuus kansainvälisten sopimusten kanssa. Direktiiviehdotus merkitsisi sellaista tekijänoikeuden rajoitusta, jonka toteuttaminen edellyttäisi vuoden 2001 tietoyhteiskuntadirektiivin (2001/29/EY) muuttamista. Ehdotus sisältää niin syvälleikävän puuttumisen tekijänoikeuden ytimeen, että sen yhteensopivuus kansainvälisten tekijänoikeussopimusten ns. kolmivaihetestin kanssa olisi tarkasti analysoitava.

2. Direktiivin yhteensopivuus kansallisen lainsäädäntömme kanssa. Ehdotuksen lähtökohta siitä, että orpoteoksiksi luokiteltavia teoksia saataisiin käyttää lupia hankkimatta ja korvauksia maksamatta, on yhteensopimaton Suomessa ja muissa Pohjoismaissa käytössä olevien sopimuslissenssiin rakentuvien järjestelmien kanssa. Sivistysvaliokunta on lausunnossaan SiVL 12/2011 vp todennut orpoteosdirektiiviehdotuksen tavoitteista, että ”suunnitellun toiminnan tavoitteet voidaan riittävästi saavuttaa kansallisin toimenpitein. Jos myöhemmin ilmenee yhteisen koordinaation tarvetta, unionin toimenpiteet voivat olla korkeintaan komission suosituksia.”

3. Direktiivi ei ole riittävän selkeä. Ehdotus ei sisällä tarpeeksi seikkaperäistä ohjeistusta esimerkiksi siitä, millä tavoin direktiivin edellyttämä ennakkoselvitys tulisi suorittaa.

4. Direktiiviehdotus on liian laaja-alainen. Se antaisi orpoteoksiin käyttöoikeuksia kirjasto- ja arkistolaitoksen lisäksi myös julkisen palvelun radio- ja tv-yhtiöille. Koska nämä kilpailevat samoista kohdeyleisöistä kuin kaupalliset tv- ja radioyhtiöt, tämä on omiaan tuomaan markkinahäiriöitä.

Määritellesään kantaansa direktiiviin Suomen tulee ottaa lähtökohdaksi se, ettei teoksen suojan saaminen saa jatkossakaan edellyttää tekijältä erityisiä toimenpiteitä, että teosten käyttö edellyttää luvan hankkimista oikeudenhaltijoilta ja ettei direktiivi vaikuta haitallisesti kansallisten ratkaisumallien käyttöön ja kehittämiseen.

Lauri Kaira
Projektinjohtaja
Luovan työn tekijät ja yrittäjät LYHTY